Azimut

146

Caminant per racons del Moianès

15 itineraris

Miquel Jaumot

Cossetania Edicions

Col·lecció: Azimut – 146

CAMINANT PER RACONS DEL MOIANÈS

15 excursions

MIQUEL JAUMOT I BISBAL

Cossetània EDICIONS

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 1 11/05/16 16:24

Coeditat amb la Fundació Pere Tarrés

FUNDACIÓ PERE TARRÉS

Primera edició: juny del 2016

© del text i de les fotografies: Miquel Jaumot Bisbal

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 - 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Anman Gràfiques del Vallès, SL

ISBN: 978-84-9034-478-1

DL T 774-2016

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 2 11/05/16 16:24

Índex

INTRODUCCIÓ

Presentació 4
El Moianès 4
La Ruca 5
La guia 6
Recomanacions 7
Agraïments 7
Situació dels itineraris 8

ELS ITINERARIS

1. La Ruca – Sant Esteve del Solà – molí del Solà – pantà de Vilagonella – la Ruca 10
2. La Ruca – Ribatallada – Cal Montsec – el Freixe – font del Freixe – el Pla – la Ruca 16
3. Artés – font de les Tàpies 22
4. Sant Joan d'Oló – Rojans – Vilarassau – molí del Perer 28
5. Colònia Jorba – Sant Pere de Viladecavalls – gorg de Calders 34
6. Calders – castell de Calders – balma del Cargolaire – Calders 40
7. Riera de l'Om – bauma de Vilarjoan – Vilarjoan – Casagemes – Bussanyà 48
8. Moià – castell de Clarà 54
9. Moià – salt de la Tosca – molí de Brotons – Marfà 60
10. L'Estany – puig Caritat 66
11. Collsuspina – torrent Mal – coves del Toll – Collsuspina 74
12. Riera de Fontscalents – Sant Gaietà – la Ginebreda – l'Oller 82
13. L'Espluga – riera de Fontscalents – el Roquer 88
14. Granera – serra de Granera 94
15. Sant Quirze Safaja – balma de l'Espluga 100

Material de consulta 106

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 3 11/05/16 16:24

Introducció

PRESENTACIÓ

La guia és un recull d'itineraris que, prenent com a referència la casa de colònies de la Ruca, es van estenent pel Moianès, a la recerca dels racons més significatius. No hi són tots, ja que la comarca dóna per a molt més i aquí només en cabien uns quants.

Es pretén donar-ne una visió general tot posant de manifest els trets més característics i, a vegades, diferenciadors. Abracem temàtiques diferents, pous i poues de glaç, molins fariners, geologia, arbres, colònies tèxtils, masies i castells, sense oblidar el romànic, tot un ventall que destaca la diversitat d'elements continguts en un espai relativament petit.

Tots els punts de partida dels itineraris són accessibles amb vehicle. Hi ha un parell d'itineraris en cotxe (un és d'apropament a l'itinerari a peu i l'altre és una alternativa), mentre que un tercer el segueix a peu i ens pot ajudar a escurçar l'excursió. No són gaire llargs i, sempre que ha estat possible, són circulars. I recordeu que el Moianès és un altiplà solcat per moltes rieres, i que en molts dels itineraris s'han de creuar.

EL MOIANÈS

Aquesta comarca està formada per l'altiplà situat entre la Plana de Vic i el Pla de Bages, suaument inclinat cap al Llobregat, per la qual cosa la majoria de torrents i rieres menen les seves aigües cap a aquest riu, tot i que alguns van al Ter i d'altres, finalment, al Besòs. Per la banda de Vic, la verticalitat de les seves muntanyes ens posa de manifest l'altiplà, mentre que cap al Pla del Bages el relleu és molt més modulat.

Administrativament la comarca està formada pels municipis de Calders, Castellcir, Castellterçol, Collsuspina, l'Estany, Granera, Moià, Monistrol de Calders, Santa Maria d'Oló i Sant Quirze Safaja. No obstant això, alguns altres municipis tenen part del seu terme en el que, geogràficament, es pot considerar Moianès.

L'altiplà del Moianès té una altitud mitjana que oscil·la entre els 600 i els 900 metres, i està format bàsicament per terrenys terciaris, d'entre els quals destaquen els gresos i les calcàries de l'eocè i l'oligocè. Es tracta d'una gran plana modulada per diverses rieres, que va de Moià a Castellterçol i s'allarga fins a Collsuspina per una banda i fins a Calders per l'altra. Al nord, hi ha la plana que ha format l'antiga llacuna de l'Estany. La resta del territori està solcat per les valls originades per les rieres.

El paisatge alterna conreus a les planes i boscos als vessants muntanyencs, especialment de pi roig, pi blanc, roure martinenc i alzines.

Té diversos espais naturals: el PEIN (Pla d'Espais d'Interès Natural) Cingles de Bertí, que ocupa part del terme de Sant Quirze Safaja; el PEIN de Gallifa, que abraça parts dels de Castellterçol, Granera i Sant

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 4 11/05/16 16:24

Quirze Safaja; i els PEIN del Moianès i la Riera de Muntanyola, que inclou part dels termes de Moià, Santa Maria d'Oló, l'Estany, Castellcir, Collsuspina i Muntanyola (aquest fora de la comarca).

Quant a comunicacions, cal destacar que, pel fet d'estar situat a mig camí entre Vic i Manresa, es troba travessat per la carretera que uneix ambdues poblacions d'est a oest i que es creua a Moià amb la que, de nord a sud, va del Lluçanès a Caldes de Montbui.

Històricament trobem la petjada humana dels neandertals a les coves del Toll i, ja més endavant, dòlmens, castells, molins fariners, poues de glaç i el monestir de Santa Maria de l'Estany, entre d'altres.

En l'actualitat és una zona força dinàmica; només cal fer esment de la gran quantitat d'indústries agroalimentàries i masies dedicades a productes denominats ecològics; i no solament en aquest camp, ja que, en l'àmbit de les noves tecnologies, aquí es troba el primer espai de vol restringit de la Península per experimentar amb drons.

LA RUCA

Situada al nord-oest del Moianès geogràfic, ja que administrativament pertany al terme d'Avinyó, a prop d'Artés i Calders, no gaire lluny de Moià. Està enlairada sobre la vall de la riera de Malrubí, la capçalera de la qual és un Espai d'Interès Natural per la seva singular vegetació i relleu.

L'edifici principal data del segle XIX, quan era coneguda com el mas del Rocà, del qual deriva el nom de la Ruca. Té planta baixa, dos pisos i les antigues golfes, posteriorment ampliades com a pis. A l'última planta hi havia hagut una capella. L'acabat exterior és de pedra vista. Davant de la façana posterior hi ha una era de llosa de pedra i, més avall, la piscina. Enfront de l'edifici principal hi ha un edifici allargat de planta baixa i pis anomenat el Molí. Aquesta casa ha estat reformada en diverses ocasions

Casa de colònies de la Ruca de la Fundació Pere Tarrés

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 5 11/05/16 16:24

per adaptar-la com a casa de colònies i centre d'educació ambiental, on es desenvolupen programes de descoberta del medi des del 1990 i colònies de lleure a l'estiu.

Longitud: 5º 42' 20".
Latitud: 41º 48' 30".
Altitud: 440 metres sobre el nivell del mar.
Distància vers Barcelona: 65 km.

La casa pertany a la xarxa d'instal·lacions de la Fundació Pere Tarrés. Per sol·licitar-ne l'ús podeu adreçar-vos a l'entitat, al carrer Numància, 149-151, 08029 Barcelona. Tel. 93 430 16 06. reserves@peretarres.org, www.peretarres.org/laruca.

Accessos

Des de Barcelona, el més recomanable és anar fins a Manresa, on agaferem l'Eix Tranversal (C-25) en direcció a Vic fins a la sortida 145. Seguim per la B-430/C-651 cap a Artés. En arribar a la rotonda d'entrada a Artés, seguim cap al centre de la població, on continuem a l'esquerra per la B-431/C-642 en direcció a Avinyó-Moià. En una bifurcació anem a la dreta vers Calders-Moià. Just abans de sortir de la població, cal seguir pel darrer carrer (Claudi Sala) de l'esquerra fins al final (carrer del Raval), anar a la dreta i, ja marxant de la població, seguir uns 6 km per la pista que porta directament a la Ruca, accessible per a tot tipus de vehicles.

Una altra possibilitat és anar-hi des de Moià. Per accedir a aquesta població es pot fer des de la C-33 a l'altura de Santa Perpètua de Mogoda, l'actual C-59. Seguim la C-59 fins a Moià on trobem l'N-141c/C-641 de Manresa a Vic, que cal seguir en direcció a Manresa, i, quan arribem al Restaurant Urbisol, els cotxes alts poden agafar una pista que baixa cap a la casa de colònies de la Ruca. La resta de cotxes i els autocars hauran de continuar cap a Calders i, per la B-431/C-642, cap a Artés, per seguir per la pista abans esmentada.

LA GUIA

La guia presenta quinze itineraris, cadascun amb una fitxa en la qual s'indica si és a peu o en cotxe; circular o d'anada i tornada; el punt inicial; el recorregut total; la durada aproximada; la distància en cotxe des de la casa de colònies de la Ruca i des de Moià; i, finalment la dificultat o entrebancs que ens podem trobar al llarg del recorregut.

Una introducció ens explica els trets principals de l'excursió i ens dóna informació destacable d'alguns indrets. La descripció de l'itinerari està explicada per trams, tot posant de manifest llocs interessants amb la seva descripció, bifurcacions, rieres, etc. S'indica la distància entre un tram i el següent i el que portem des del començament, així com l'altitud de cada lloc per on passem.

Al final de cada recorregut s'explica alguna característica concreta de l'itinerari que, moltes vegades, pot ser comuna a altres indrets.

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 6 11/05/16 16:24

RECOMANACIONS

Abans de començar a descriure els diferents recorreguts, cal tenir en compte algunes recomanacions de caire general a l'hora de fer-los.

- S'ha de tenir present que camins, pistes i carreteres es van modificant constantment; el que avui és d'una manera, demà pot ser d'una altra. Per això, abans de fer la sortida, procureu comprovar que no s'han produït modificacions.
- És important dur sempre aigua, ja que moltes fonts poden estar seques i en d'altres la qualitat de l'aigua pot ser dubtosa.
- És més que recomanable, durant els mesos en què el sol ataca, un barret o una gorra. I també crema solar.
- No hem de fer foc ni tirar burilles i cal anar amb molt de compte durant les èpoques de risc d'incendi.
- Recordem que la temporada de caça, que comença a mitjans d'octubre i acaba al febrer, pot representar un perill afegit.
- Igualment la boira, especialment durant els matins, juga males passades a vegades.
- És recomanable, pel que fa a la roba, en funció del temps atmosfèric, si s'escau, anar com les cebes, és a dir amb capes, que es puguin treure i posar segons les necessitats.
- El calçat és la base de tota excursió: ha de ser còmode i amb una bona sola que s'agafi i s'adhereixi bé a terra.
- No hem d'anar carregats. Cal portar només l'imprescindible, per tal de no anar amb massa pes...
- Ens endurem les deixalles.
- Si trobem ramats, no se'ls ha d'empipar; no ataquen, però és millor guardar les distàncies. Respecteu les tanques per al bestiar.
- És bo indicar a algú l'itinerari que seguirem. Pot ser important en cas de pèrdua, ja que la cobertura dels mòbils no arriba a tot arreu.

AGRAÏMENTS

Una guia mai no la fa solament l'autor o els autors, sinó que hi ha molta altra gent que fa suggeriments, consells, ensenya racons o explica històries. També hi ha qui la llegeix i, en no entendre alguna cosa, et fa rectificar. A tots els que m'han ajudat, aconsellat o seguit per les carreteres, camins i viaranys, moltes gràcies.

He de fer menció especial de la Carme, que s'ho ha llegit i rellegit tot, m'ha donat molts bons consells i m'ha acompanyat pertot arreu; en Josep Oriol Pujol (director general de la Fundació Pere Tarrés), que, guia rere guia, em va dipositant la seva confiança; en Pere Vives, que m'ha fet les seves recomanacions oportunes; l'Aleix Llobet, que n'ha fet un bon repàs; en Roger Roig, per la seva paciència i eficiència; i en Josep, la Tona i la Rosalia, amb els quals ens ho hem passat molt bé fent moltes caminades per aquestes contrades.

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 7 11/05/16 16:24

ITINERARIS

1. La Ruca – Sant Esteve del Solà – molí del Solà – pantà de Vilagonella – la Ruca
2. La Ruca – Ribatallada – Cal Montsec – el Freixe – font del Freixe – el Pla – la Ruca
3. Artés – font de les Tàpies – Artés
4. Sant Joan d'Oló – Rojans – Vilarassau – molí del Perer
5. Colònia Jorba – Sant Pere de Viladecavalls – gorg de Calders – colònia Jorba
6. Calders – mirador del Castell – castell de Calders – balma del Cargolaire – Calders
7. Riera de l'Om – bauma Vilarjoan – Vilarjoan – Casagemas – Bussanyà
8. Moià – castell de Clarà
9. Moià – molí de Brotons – Marfà
10. L'Estany – puig Caritat – l'Estany
11. Collsuspina – torrent Mal – coves del Toll – Collsuspina
12. Riera de Fontscalents – poues de gel de la Ginebreda – Sant Gaietà – la Ginebreda – l'Oller
13. L'Espluga – riera de Fontscalents – el Roquer
14. Granera – serra de Granera
15. Sant Quirze Safaja – balma de l'Espluga – Sant Quirze Safaja

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 8 11/05/16 16:24

La Ruca, amb la riera de Malrubí en primer terme

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 9 11/05/16 16:24

Itinerari • 1

La Ruca – Sant Esteve del Solà – molí del Solà – pantà de Vilagonella – la Ruca

Descripció

Aquest primer itinerari transcorre per la banda est de la Ruca i ens permet tenir una visió molt completa del paisatge d'aquesta zona. Segueix la vall de la riera de Malrubí, primer pel vessant nord i després, a la tornada, pel sud. Travessa camps, boscos i, un parell de vegades, la riera.

Cal preveure, doncs, el pas per l'aigua, ja que la major part de l'any es pot fer a gual amb tota tranquil·litat, però si ha plogut molt pot portar un cabal excessiu i presentar alguna dificultat; en cas de pluja, pot ser millor fer només els trams que no travessen la riera.

La baixada del mas del Solà de Sant Esteve fins al molí del Solà pot representar alguna dificultat, ja que hi ha dues possibilitats: una de complicada i aèria, i l'altra, el camí antic, que pot estar embardissat. No és descartable haver de tornar enrere.

Del recorregut d'aquesta excursió cal destacar, a més de la riera de Malrubí i del conjunt format per l'ermita del Solà, les ruïnes del mas del Solà de Sant Esteve i el molí del Solà, el pantà de Vilagonella. I, per descomptat, els boscos d'alzines, roures, pi blanc i pi roig.

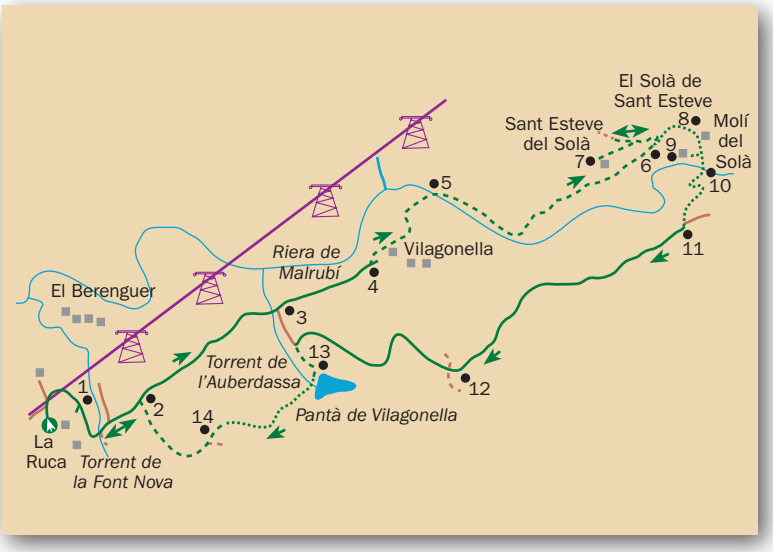
Som en una zona on el relleu es va suavitzant i passa de l'altiplà del Moianès a la plana del Bages. La zona és dominada per la riera de Malrubí, el curs més important d'aigua d'aquesta zona, que en va recollint dels diversos torrents que han erosionat el terreny tot fent aflorar les margues i els guixos.

Itinerari

Fitxa tècnica

Itinerari a peu
Circular
Inici i final: Casa de colònies de la Ruca.
Recorregut total aproximat: 5,850 km.
Durada aproximada: 2 hores.
Distància en cotxe des de Moià: Per Artés, 21 km; per Urbisol, 8,5 km.
Dificultat: Baixa, però el tram entre Sant Esteve del Solà i el molí del Solà pot ser dificultós si no ha estat netejat. Cal tenir present que s'ha de passar a gual dues vegades la riera de Malrubí.

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 10 11/05/16 16:24

1) 0 m. 0 m. (450 m.) Sortim de la Ruca en direcció oest. Prenem la pista vers la dreta que, tot seguit, gira a l'esquerra i travessa el torrent de la Font Nova. Es deixa un camí a la dreta que puja i, a l'esquerra, darrere d'un vailet (tanca) per al bestiar, un corriol que baixa paral·lel al torrent. Tot seguit trobem una bifurcació: a l'esquerra la pista que va al mas Berenguer. Pugem recte per la pista cimentada.

2) +300 m. 300 m. (448 m.) Per la dreta arriba el camí pel qual torna l'itinerari. Camps a banda i banda. Se'ns ajunta un camí per l'esquerra que ve dels camps. Baixem una mica i creuem el torrent de l'Aubardassa. A l'esquerra tenim un salt d'aigua, que no és fàcil de veure, però se sent si hi baixa aigua. A l'esquerra, ja a l'altra banda de la riera veiem el Balç (tal i com s'anomena per aquí a algunes cingleres) del Berenguer, en el qual destaquen les margues vermelles de la seva part superior.

3) +500 m. 800 m. (436 m.) La pista es bifurca. Per la dreta aniríem al pantà de Vilagonella, però nosaltres seguim recte.

4) +300 m. 1.100 m. (441 m.) Davant del mas Vilagonella tenim una bifurcació. La pista de la dreta va a la casa. Seguim per l'esquerra i passem pel seu costat. Baixem.

El mas Vilagonella data del segle XVIII. És una gran edificació amb teulada a dos vessants i algunes construccions adossades. A la banda sud veiem altres construccions més modernes.

5) +300 m. 1.400 m. (420 m.) Arribem a la riera de Malrubí; la travessem per les pedres que hi ha a la dreta o descalçant-nos. La riera de Malrubí és la que ha originat, amb la seva força erosiva, el relleu d'aquesta vall. Té una longitud d'uns 21 km, neix a una altitud de 900 m a prop de Sant Feliu de Rodors i desemboca a 268 m a la riera Gavarresa, afluent del Llobregat, a prop d'Artés.

Seguim paral·lels a la riera tot pujant, primer suaument i després, en fer una corba, amb més pendent, per tornar a planejar. Veiem

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 11 11/05/16 16:24

l'església de Sant Esteve del Solà. Hi ha un corriol a l'esquerra que, en fort pendent, ens porta a l'ermita. Seguim planejant per la pista, però quan gira comença a pujar.

6) +750 m. 2.150 m. (461 m.) Tot seguit a la dreta surt un camí. Per aquí serà per on continuarem després de visitar l'ermita de Sant Esteve del Solà. Girem a l'esquerra i n'agafem un altre, també per l'esquerra, que arriba fins a l'ermita.

7) +250 m. 2.400 m. (472 m.) Sant Esteve del Solà. L'ermita, que data de l'any 1682, està oberta i en desús. És una església de planta rectangular, amb absis lateral, contraforts i campanar d'espadanya de dos ulls. Cal parar compte, ja que al mig hi ha dues osseres obertes. Seguim pel camí pel qual hem vingut, i arribem a la pista, que seguim a la dreta tot baixant. Fem un revolt.

6) +250 m. 2.650 m. (461 m.) Prenem el camí que surt per l'esquerra i que, pel mig dels matolls, es va estrenyent.

8) +200 m. 2.850 m. (463 m.) Arribem a prop de les ruïnes del mas del Solà de Sant Esteve, on hi ha un corriol que baixa per la dreta. Conegut des del 1270, el Solà de Sant Esteve fou durant segles una quadra medieval amb autonomia civil centrada en la gran casa del Solà de Sant Esteve, actualment del tot en ruïnes; quan estava sencera tenia alguns arcs gòtics. D'aquesta casa era originària una poderosa família dels segles XVI, XVII i XVIII, que va donar diversos ciutadans honrats (aristòcrates urbans), juristes i militars de renom.

Continuem pel corriol. Just al davant, a sota i a la dreta, es veu la teulada del molí. Baixem recte i arribem a les restes de la paret de l'antic camí. A l'esquerra hi ha unes parets; el camí antic segueix per l'esquerra, i pot estar embardissat. Al final anem a la dreta. Si la baixada es troba en mal estat, és millor tirar enrere.

9) +100 m. 2.950 m. (441 m.) Arribem al molí del Solà. A la dre-

La riera de Malrubí a prop del molí del Solà

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 12 11/05/16 16:24

Sant Esteve del Solà

ta hi ha l'arc de l'entrada. Un cop passat, veiem, davant de la casa, a la roca, la porta del molí. A fora trobem les moles. El molí del Solà és d'època medieval, possiblement un dels més antics del Moianès. Situat dins de la roca, amb una volta apuntada, al fons hi ha l'espai que ocupaven dues moles. Davant tenim la casa del moliner, que fa uns anys es va convertir en casa de colònies. A vegades està *okupada* i el molí es fa servir d'estable. Anem a la dreta pel camí de davant.

10) +100 m. 3.150 m. (435 m.) Travessem la riera de Malrubí, on, a vegades, hi ha una passera. A l'esquerra sol haver-hi unes pedres, però alguns cops cal descalçar-se. Pugem tot fent una ziga-zaga.

11) +300 m. 3.450 m. (471 m.) Arribem a una pista, que seguim a la dreta per un bonic bosc de pi roig. Deixem, també a la dreta, un camí que va als camps. Arribem a una zona de margues grisenques.

12) +800 m. 4.250 m. (482 m.) Se'ns uneix una pista per l'esquerra i un camí que baixa per la dreta; nosaltres seguim recte. Més enllà, a la dreta veiem el mas Vilagonella. Fem un revolt. Baixem i arribem a una pista per la qual continuem per l'esquerra i, tot seguit, girem a la dreta fins al pantà de Vilagonella.

13) +600 m. 4.850 m. (447 m.) El travessem per la pista que va per sobre de la presa, envoltada de canyes; a vegades hi ha molt de fang. L'any 889 apareix citat un aqüeducte que portava aigua des de la font de Sorba, actualment de l'Oberdassa o Auberdassa, fins a un forn a prop del mas de Vilagonella; pel que sembla, estava ubicat on ara hi ha el pantà. Les seves restes deuen estar sota del camí.

El pantà està situat en un indret boscós molt apreciat a l'estiu, quan es converteix en zona de bany i per empastifar-se amb el seu fang, que diuen que va molt bé per a la pell. A l'altra banda fem una forta i curta pujada, deixem un corriol a l'esquerra i planegem.

AZ146 - A PEU PEL MOIANÈS.indd 13 11/05/16 16:24